

JOEEP

Journal Homepage: <http://dergipark.org.tr/joeeep>

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye’de Cari Açık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki*

The Relationship between Current Account Deficit and Economic Growth in Turkey

Özcan Karahan^a & Kevser Akçaçakır^{b**}

^a Prof. Dr. Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, 10200, Bandırma-Balıkesir-Türkiye
ORCID: 0000-0002-1179-2125

^b Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, 10200, Bandırma- Balıkesir/Türkiye
ORCID: 0000-0002-5070-1126

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 27 Mayıs 2021

Düzeltilme tarihi: 29 Temmuz 2021

Kabul tarihi: 16 Ağustos Ekim 2021

Anahtar Kelimeler:

Cari Açık

Ekonomik Büyüme

Zaman Serisi Modeli

ARTICLE INFO

Article history:

Received: May , 27 2021

Received in revised form: July 29, 2021

Accepted: August 16, 2021

Keywords:

Current Account Deficit

Economic Growth

Time Series Model

ÖZ

Cari işlemler hesabındaki açıklar ekonominin dış bağımlılığını dolayısı ile dış şoklara karşı kırılganlığını artıran bir olgudur. Bunun için gelişmekte olan ülkeler sürdürülebilir bir büyüme oranına ulaşmak için cari işlemler hesabında istikrar sağlamak zorundadır. Bu zorunluluk gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ile cari açık arasında etkileşim oluşturan dinamiklerin ayrıntısı ile ortaya konmasını gerektirmektedir. Ancak bu şekilde, cari işlemler hesabında istikrarsızlığa yol açmadan, sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmayı sağlayacak politikalar etkin bir biçimde tasarlanabilir. Yukarıda belirlenen tespitlerden hareketle bu makalede Türkiye’de cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ampirik olarak araştırılmıştır. Bunun için 2003 ile 2019 yılları arasındaki çeyrek dönemlik veriler Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Ekonometrik sonuçlar milli gelir ile cari işlemler hesabındaki açık arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum Türkiye’de ekonomik büyüme ile cari açık arasında kriz ile sonuçlanabilecek önemli bir kısır döngünün oluştuğunu göstermektedir. Bunun için Türkiye’de sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmak için oldukça kapsamlı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede hem milli gelirden cari işlemler hesabındaki açığa yönelik hem de cari işlemler hesabındaki açıklardan milli gelire yönelik nedensellik ilişkilerini ortadan kaldıracak politikaların tasarlanması gerekmektedir.

ABSTRACT

The deficit in the current account is a phenomenon that increases the foreign dependency of the economy and thus its vulnerability to external shocks. Therefore, developing countries have to maintain stability in the current account in order to reach a sustainable growth rate. This necessity needs to be put forward in detail of the dynamics that create an interaction between economic growth and current account deficit in developing countries. Thus, policies that will achieve sustainable growth targets can be designed effectively without causing instability in the current account. Based on the facts determined above, the relationship between the current account deficit and economic growth in Turkey has been empirically investigated in this article. Accordingly, quarterly data between 2003 and 2019 were analysed using the Johansen Cointegration and Granger Causality Tests. Econometric results revealed that there is a bidirectional causality relationship between the national income and the current account deficit. This finding shows that an important vicious cycle has formed between economic growth and the current account deficit in Turkey that may result in a crisis. Therefore, quite comprehensive policies are needed to achieve the goal of sustainable growth in Turkey. In this framework, it is necessary to design policies that will eliminate the causality relationships both from national income to current account deficit and from current account deficit to national income.

1. Giriş

Cari işlemler hesabı bir ülkenin dış ekonomik ilişkilerinin kaydının tutulduğu ödemeler bilançosunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Genel olarak, bu hesapta yurtiçinde ve yurtdışındaki yerleşik ekonomik birimler

arasındaki mal, hizmet ve sermaye mülkiyetinin el değiştirme sürecinde yaşanan para hareketleri kaydedilmektedir. Daha ayrıntılı bir şekilde ifade edecek olursak cari işlemler hesabı altında kaydı tutulan dört temel alt kalem bulunmaktadır. Bunlar dış ticaret hesabı, hizmetler hesabı, yatırım gelir hesabı ve cari transferler hesabından

* Bu makale Kevser Akçaçakır tarafından hazırlanan Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Prof.Dr. Özhan Karahan danışmanlığında yürütülen “Türkiye’de Cari Açığın Dinamikleri” isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: kvsr.akcacakir@gmail.com

Atf/Cite as: Karahan, Ö., & Akçaçakır, K. (2021) Türkiye’de Cari Açık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(2), 119-127
e-ISSN: 2651-5318. © 2021 TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır. [Hosting by TÜBİTAK ULAKBİM JournalPark. All rights reserved.]

oluşmaktadır. Dış ticaret hesabı bir ülkenin yurtdışına sattığı mallarla yurtdışından aldığı mal miktarını gösterir. Hizmet hesabı alt kaleminde bir ülkenin yurtdışına sağladığı nakliye, sigorta, turizm vb. gibi hizmetlerden elde ettiği gelirleri ile yurt dışından aldığı benzeri hizmetlere karşılık ödediği bedellerin kaydı tutulmaktadır. Yatırım geliri hesabında bir ülkenin yurtdışında yaptığı doğrudan sermaye yatırımları karşılığında elde ettiği karlar, portföy yatırımları karşılığında elde ettiği faizler ile yabancıların o ülkede yaptığı benzer yatırımlar karşılığında elde ettiği kar ve faiz biçimindeki döviz gelirlerinin değerleri gösterilmektedir. Son olarak cari transferler hesabında büyük oranda yurtdışındaki Türk işçilerden sağlanan döviz girdilerinin hesabı tutulmaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2010: 241).

Cari işlemler hesabında denge gelir ve gider eşitliği ile sağlanır. Ülke ekonomileri açısından cari işlemler hesabında her zaman denge durumu gerçekleşmez. Cari işlemler hesabında gelir gider farkının artı olduğu durum cari işlemler fazlası olarak adlandırılır. Buna karşılık giderlerin gelirleri aştığı dolayısı ile farkın eksi olduğu durumda ise cari işlemler açığı ortaya çıkmaktadır. Cari işlemler hesabında açık veya fazla oluşması halinde bu açık veya fazla sermaye ve finans hesabı yardımı ile denkleştirilir. Böylece, yurtiçindeki yerleşiklerle yurtdışındaki yabancılar arasındaki mal ve hizmet ticaretinin dövizle yapılması sonucunda cari işlemler hesabı dengesi bir ülkenin döviz varlığını gösterir. Bir başka açıdan, cari işlemler dengesi bir ülkede yerleşik ekonomik birimlerin yurtdışındaki ekonomik birimlerden tasarruf ithal edip etmediğini ortaya koyar. Buna göre cari işlemler açığı bir ülkenin yurt dışından tasarruf ithal ettiği anlamına gelmektedir. Cari işlemler fazlası durumunda ise yurt dışından tasarruf ihracı yapılmaktadır.

Ekonomideki birçok makroekonomik gösterge ile cari işlemler hesabındaki dengenin yakından ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Literatürdeki çalışmaların genelinde gelişmekte olan ülkelerde cari açığın özellikle milli gelir seviyesi ile önemli bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Gerçekten de gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda ekonomik büyüme sürecinde cari işlemler hesabında önemli açıkların ortaya çıkmaktadır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmak açısından önemli riskler yaratabilmektedir. Çünkü cari işlemler hesabındaki açıklar bir ülkenin dış ekonomik faaliyetleri sonunda kazandığından daha fazla kaynak harcadığını ortaya koyar. Böylece cari işlemler hesabında oluşan dengesizlikler ekonominin dış kaynaklara bağımlı olduğunu göstermektedir. Bunun için cari açıklar gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme süreçlerinin dış şoklara karşı kırılganlığını artıran bir olgudur. Öyle ki, cari işlemler hesabında oluşan dengesizlikler ekonomilerde önemli krizlere yol açma potansiyeline sahip olabilmektedir. Bu açıdan gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir bir büyüme

oranına ulaşmak için cari işlemler hesabında istikrarı sağlamaları gerektiği söylenebilir.

Bütün bunlar bize gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ile cari açık arasında etkileşim oluşturan dinamiklerin ayrıntısı ile ortaya konmasına büyük bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Söz konusu dinamiklerin ortaya konması ile cari işlemler hesabında istikrarsızlığa yol açmadan, sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmayı sağlayacak politikalar etkin bir biçimde tasarlanabilir. Buna göre gelişmekte olan ülkelerde cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimin analizi önemli bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye ekonomisinde, bazı istisna yılların dışında, genel olarak cari işlemler hesabı açık vermektedir. Bu yüzden Türkiye ekonomisi içinde cari işlemler hesabında oluşan açık ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimin temel dinamiklerinin ortaya konması sürdürülebilir büyümeye yönelik politikaların etkin şekilde tasarlanması açısından büyük bir önem arz etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye’de ekonomik büyüme ile cari açık arasındaki ilişki ampirik olarak araştırılmıştır. Bunun için 2003 ile 2019 yılları arasındaki çeyrek dönemlik veriler Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Böylece, Türkiye’de cari işlemler hesabındaki dengeyi bozmadan sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmaya imkân sağlayacak politikaların tasarım sürecine katkı sunulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın giriş kısmından sonraki ikinci bölümünde gelişmekte olan ülkelerde cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar gözden geçirilmiştir. Daha sonra Türkiye’de cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimin ekonometrik analizine ilişkin veri seti, metodoloji ve yöntem konusunda bilgi verilmiştir. Bundan sonraki kısımda ulaşılan ampirik sonuçlar sunulmuştur. Son kısımda ise elde edilen bulgular yorumlanarak Türkiye’de sürdürülebilir ekonomik büyümeye yönelik bazı politika çıkarımlarında bulunulmuştur.

2. Literatür

Literatürde milli gelir artışı ile cari işlemler hesabı arasındaki nedensellik ilişkisini gelişmekte olan ülkeler özelinde araştıran birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çerçevede milli gelir seviyesi ile cari işlemler hesabı arasındaki nedensellik ilişkisini araştıran çalışmalar iki grup altında sınıflandırılabilir. Birinci gruptaki çalışmalar nedensellik ilişkisinin milli gelir seviyesinden cari işlemler hesabına doğru işlediğini tespit etmişlerdir. Buna göre sadece milli gelir seviyesindeki değişimler cari işlemler hesabındaki dengeyi etkileyebilmektedir. İkinci gruptaki çalışmalar ise nedensellik ilişkisinin aynı zamanda cari işlemler dengesinden milli gelir seviyesine doğru işlediğini

belirlemiştir. Öyle ki, milli gelir seviyesindeki değişimler cari işlemler hesabında açığa yol açtıktan sonra cari işlemler hesabında oluşan bu açıklar aynı zamanda milli gelir düzeyini yükseltebilmektedir. Böylece, mili gelir veya ekonomik büyüme ile cari işlemler hesabındaki açık arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi ortaya çıkabilmektedir.

Nedensellik ilişkisinin mili gelir seviyesinden cari işlemler hesabına doğru işlediğini tespit eden çalışmalara göre ekonomik büyüme cari işlemler dengesinin negatif nedenidir. Gelişmekte olan ülkelerde iktisadi büyüme ile birlikte kişi başına düşen milli gelirin artması hane halkının hem iç hem de dış mallara yönelik tüketim talebini artırabilmektedir. Artan gelirin yabancı mal ve hizmetlere yönelik talebi yükseltmesi ithalatı artırarak cari işlemler hesabında dengesizliğe yol açmaktadır. Bu görüş esas itibarı ile Keynes tarafından ortaya konan ithalat talep fonksiyonuna dayanmaktadır. Bilindiği gibi Keynesyen ithalat fonksiyonunda ithalat hacmi doğrudan doğruya gelir seviyesine bağlıdır. Gelir arttıkça hane halkı marjinal ithalat eğilimi oranında dış tüketime yani ithalata yönelebilmektedir. Yüksek marjinal ithalat eğilimine sahip gelişmekte olan ülkelerde gelir artışı büyük oranda ithalatı uyararak cari dengesizliğe yol açabilmektedir. Başka bir ifade ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde ithalat eğilimi yüksek olduğundan artan gelir ithalatı teşvik ederek cari işlemler hesabında dengesizliğe neden olabilmektedir.

Bu alanda yapılan çalışmaların büyük bir bölümünde cari işlemler hesabındaki dengesizliğin milli gelir seviyesindeki değişimlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Zanghieri (2004) gelişmekte olan 13 ülkede 1990-2003 dönemi için panel veri analiz yöntemini kullanarak cari işlemler dengesinin kısa dönem belirleyicilerini test etmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre bütçe dengesi, milli gelir seviyesi ve finansal derinlik gibi değişkenler cari işlemler hesabı üzerinde önemli etki yaratmaktadır. Hepaktan ve Çınar (2012) OECD ülkelerinde 1975-2008 dönemi için GSYİH ve cari işlemler dengesini panel eş-bütünleşme testi ile araştırmıştır. Yapılan analiz neticesinde ekonomik büyümenin cari açık ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yalçınkaya ve Temelli (2014) BRICS ve MINT ülkelerinde cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1992-2013 yılları arasındaki dönem için analiz etmişlerdir. Bunun için gerçekleştirilen panel veri analizi sonucunda ekonomik büyümenin kısa ve uzun dönemde cari işlemler dengesi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Analizde ulaşılan bulgulara göre ekonomik büyüme seviyesindeki değişimler cari dengeyi negatif yönde etkilemektedir. Yousif ve Musa (2017) Sudan ekonomisinde 1980 ile 2016 yılları arasındaki dönem için ödemeler dengesinin dinamiklerini analiz etmişlerdir. Vektör Hata Düzeltme Modeli kullanılarak yapılan tahminler sonucunda milli gelir seviyesi ile ödemeler dengesi arasında ters orantılı

bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre Sudan da incelenen dönemde milli gelir arttıkça dış denge bozulmaktadır. Bosnjak (2019) Sırbistan ve Romanya ekonomilerinde 2004 ile 2017 yılları arasındaki dönemde cari işlemler dengesini etkileyen faktörleri analiz etmiştir. Zamanla Değişen Parametreler (Time-Varying Parameters) model tahmininden elde edilen bulgular her iki ülke içinde milli gelirdeki değişimlerle belirlenen iç talep koşullarının cari işlemler hesabındaki dengeyi yakından etkilediğini göstermiştir. Gelir seviyesine göre iç talepteki değişimlerin cari işlemler üzerinde yarattığı olumsuz etkiler Sırbistan ekonomisinde Romanya'ya göre çok daha büyük çıkmaktadır. Laksona ve Saudi (2020) Endonezya ekonomisinde dış ticaret dengesini belirleyen faktörleri 1980 ile 2005 dönemi içinde analiz etmiştir. Engle-Granger eşbütünleşme ve Hata Düzeltme Modeli tahmin sonuçları milli gelir ile dış ticaret dengesi arasında ters orantılı bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Böylece Endonezya ekonomisinde milli gelirdeki gelişmelerin dış dengeyi bozucu bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Acet ve Ashurov (2020) cari işlemler dengesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Tacikistan Cumhuriyeti örneğinde araştırmışlardır. ARDL modeli kullanılarak 2005-2019 dönemi için gerçekleştirilen analizde milli gelir düzeyinin cari işlemler dengesi üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Böylece büyümeye yönelik uygulanacak politikalarda cari işlemler hesabında oluşan açıkların dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye'de cari işlemler hesabı üzerinde etki yaratan faktörler analiz edilirken önemli sayıda iktisatçının milli gelir seviyesini temel belirleyici olarak tespit ettiği görülmektedir. Telatar ve Terzi (2009) yaptıkları çalışmada Türkiye'de ekonomik büyüme ile cari işlemler dengesi arasındaki ilişkiyi 1991:4-2005:4 dönemini kapsayan üçer aylık verilerle Granger nedensellik analizi ve VAR yöntemiyle analiz etmişlerdir. Analiz sonuçları büyüme oranı ile cari işlemler dengesi arasında, büyüme oranından cari işlemler dengesine doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğunu ortaya koymuştur. Yani "büyüme oranı cari işlemler dengesinin Granger nedenidir" sonucuna ulaşmıştır. Yılmaz ve Akıncı (2011) gayri safi yurtiçi hasıla ile cari işlem dengesi arasındaki ilişkileri 1980- 2010 dönemi için yıllık veriler kullanılarak Granger nedensellik ve Johansen eş-bütünleşme testleri yardımıyla araştırmışlardır. Analize göre milli gelir değişkeninden cari işlemler dengesi değişkenine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ancak cari işlemler dengesi değişkeninden milli gelir değişkenine doğru benzer ilişkinin ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir. Gacener ve Saygılı (2014) çalışmalarında 1998-2013 dönemindeki veriler üzerinden Granger nedensellik testi ve VAR yöntemi kullanarak Türkiye'de cari açığı belirleyen faktörleri araştırmıştır. Yapılan inceleme sonucunda dış ticaret hadleri ve ekonomik büyümenin cari açığı belirleyen önemli unsurlar olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Mercan (2015) çalışmasında 1991-2013 döneminde aylık veriler kullanarak cari işlemler açığı ile reel büyüme oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Böylece cari açığın belirleyicisi olarak büyüme değişkeni analize katılmıştır. Analiz sonucunda dışa açıklık derecesinin ve ekonomik büyümenin cari açığı artırıcı yönde etkilediği görülmüştür. Yüksel (2016) Türkiye ekonomisinde cari açığın nedenlerini 1994 – 2014 yıllarına ait çeyrek dönem veriler üzerinden MARS yöntemini kullanarak analiz etmiştir. Elde edilen bulgulara göre bir önceki dönem cari işlemler açığı ile ekonomik büyüme oranı cari açığın en önemli nedenidir. Son dönemde Uçak (2017) Türkiye ekonomisi için cari denge ve reel GSYH değişkenlerinin 1980-2015 yıllarına ait yıllık verilerini etkileme fonksiyonları ve varyans ayrıştırması yöntemleri ile analiz etmiştir. Analiz bulgularına göre, reel GSYH' dan cari dengeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi belirlenmiştir. Son olarak Baş ve Kara (2020) cari işlemler hesabında açık oluşturan faktörleri Türkiye ekonomisi üzerinden 2003-2018 dönemi için araştırmışlardır. ARDL modeli kullanılarak yapılan analiz sonucunda Türkiye'de cari işlemler hesabında oluşan açıkların milli gelir seviyesindeki değişimlere duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Literatür incelediğinde milli gelir ile cari işlemler hesabı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisini tespit eden çok sayıda çalışmanın olduğu da görülmektedir. Buna göre milli gelir seviyesindeki değişimlerin cari işlemler hesabında açıkları etkilemesinin yanında cari işlemler hesabındaki açıklar da milli gelir düzeyinde değişiklik yaratabilmektedir. Bu durumda milli gelir seviyesindeki artış gelişmekte olan ülkelerde sadece hane halkının tüketim mallarına yönelik ithal talebini değil aynı zamanda girişimcilerin yatırım ve ara malı ithalatına yönelik taleplerini de artırmaktadır. Çünkü milli gelir seviyesinin yükselmesi sadece hane halkını daha fazla tüketmeye özendirilmeyip aynı zamanda girişimcileri daha çok yatırım yapmaya ve üretmeye teşvik etmektedir. Bu durumda milli gelir seviyesindeki artışların hem tüketim hem de yatırım ve ara malı ithalatı yolu ile cari işlemler hesabı üzerindeki bozucu etkisi çok daha büyük olmaktadır. Ancak, cari işlemler hesabında açığa yol açan yatırım ve ara malı ithalatı bir dönem sonra, ülkede üretim kapasitesini artıracığı için, ekonomik büyümeye de olumlu katkı sağlamaktadır. Böylece, gelişmekte olan ülkelerde milli gelir seviyesi ile cari açık arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi oluşmaktadır.

Gerçekten de gelişmekte olan ülkelerde, üretim yüksek oranda ithal girdiye bağımlı olduğu için, cari açığın ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yaratması yukarıda ifade edilen çerçevede mümkün olabilmektedir. Teknolojik seviyenin düşük olması nedeniyle yeterli yatırım malı üretilmemesi yanında başta enerji olmak üzere önemli bir ara malı kıtlığının yaşanması gelişmekte olan ülkelerde ithal üretim girdisi talebini artırmaktadır. Bu durumda cari

işlemler hesabından ekonomik büyümeye doğru işleyen güçlü bir nedensellik ilişkisinin oluşmasına yol açmaktadır. Buna göre ekonomik büyümenin yüksek olduğu dönemlerde cari işlemler dengesi açık verirken, ekonominin küçüldüğü yıllarda ya da kriz senelerinde cari işlemler hesabı dengeye gelmekte ya da fazla vermektedir. Bu şekilde söz konusu nedensellik ilişkisi özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinin yabancı kaynak girişi ile büyüyen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Böylece dış kaynak çıkışı bu ülkelerde ekonomiyi küçültlen olumsuz bir dinamik yaratmaktadır (Çak, 2013: 83).

Ekonomik büyüme ile cari açık arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulan çalışmalar ile ilgili olarak Songur ve Yaman (2013) cari işlemler dengesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1981-2010 dönemi verileriyle Panel VECM yöntemini kullanarak geliştirmekte olan on ülke için test etmişlerdir. Çalışma sonucunda cari işlemlerden ekonomik büyümeye doğru pozitif ve ekonomik büyümeden cari işlemlere doğru negatif bir nedensellik ilişkisi olduğu gösterilmiştir. Akbaş vd. (2014) Türkiye'nin de dahil olduğu 20 geliştirmekte olan ülkede cari açık ile milli gelir arasındaki ilişkiyi 1990 ile 2011 yılları arasındaki dönem üzerinden araştırmıştır. Panel nedensellik testi sonucunda cari işlemler açığı ile milli gelir arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Böylece araştırmaya konu olan geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme için cari açığın sürdürülebilirliğine önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Züngün (2016) Çin ekonomisi için cari işlemler hesabı dengesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 2000 ile 2015 yılları arasındaki verileri kullanarak araştırmıştır. Granger nedensellik testi sonucunda Çin'de ekonomik büyüme ile cari işlemler dengesi arasında iki yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur. Arslan vd. (2017) cari işlemler dengesi ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi 1980-2014 dönemi için OECD ülkeleri açısından analiz etmişlerdir. VECM Granger Nedensellik Testi sonuçları hem kısa hem de uzun dönemde cari işlemler dengesi ile milli gelir arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye'de cari açık ile milli gelir arasında çift yönlü ilişki tespit eden çalışmalar ile ilgili olarak Kurt ve Berber (2008) dış ticaret faaliyetleri ile ekonomik büyüme ilişkisini 1989 ile 2003 yılları arasındaki dönem için araştırmıştır. Etki tepki fonksiyonu ve varyans ayrıştırması analizleri sonucunda Türkiye'de ithalat ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Böylece ithalat cari işlemler hesabında açık oluşturmaya rağmen aynı zaman ekonomik büyüme üzerinde pozitif etki yaratabilmektedir. Yanar ve Kerimoğlu (2011) ekonomik büyüme ve cari açık arasındaki ilişkiyi 1975-2009 dönemi için Johansen Eş-Bütünleşme Testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli ile analiz etmişlerdir. Çalışma da GSYİH ile cari açık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Ayrıca cari açıkta meydana gelen değişim de büyümeyi etkilemektedir. Sonuç olarak büyüme ile cari açık arasında çift yönlü bir ilişki gerçekleşmektedir. Akbay (2011) ithalat ve ihracatın Türkiye’de ekonomik büyüme üzerine yarattığı etkileri 1998 ve 2010 yılları arasındaki dönem için analiz etmiştir. Bunun için uygulanan Granger nedensellik testi sonuçları ithalattan ekonomik büyüme doğru bir nedensellik ilişkisi bulunduğunu ortaya koymuştur. Böylece, Türkiye’de cari işlemler açığından ekonomik büyüme doğru bir nedensellik ilişkisi belirlenmiştir. Kandemir (2015) Türkiye’de cari açık ile büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemek için 1998-2013 dönemine ait üç aylık verilerini incelemiştir. Granger nedensellik testi ve en küçük kareler yöntemi kullanılarak yapılan analizde ekonomik büyüme ile cari işlemler hesabındaki açık arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Şit ve Alancıoğlu (2016) Türkiye’de ekonomik büyüme ile cari açık arasındaki ilişkiyi 1980- 2014 dönemine ait verileri kullanarak analiz etmiştir. Etki-tepki analizi ve varyans ayrıştırması tekniği kullanarak yapılan incelemede cari işlemler açığı ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi için cari açığın kontrol altına alınması gerektiği vurgulanmıştır.

3. Veri Seti, Model ve Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan ekonometrik yöntem ve model yanında verilere ilişkin bilgiler sunulmuştur. Araştırma dönemi Türkiye’de Enflasyon Hedeflemeli İstikrar Programının örtük olarak uygulamaya başlandığı 2003 yılından sonraki süreci kapsamaktadır. Buna göre analizde 2003 ile 2019 yılları arasındaki çeyrek dönemlik zaman serilerine ait veriler kullanılmıştır. Cari işlemler açığı (CA) değişkeni ödemeler dengesi istatistiklerinden alınmıştır. Cari açık verisindeki negatif değer sorununu çözmek için serideki bütün verilere belirli bir pozitif değer eklenmiştir. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (MG) verisi milliyetine bakılmaksızın sadece ülke sınırları içindeki ekonomik birimlerce üretilen mal ve hizmetlerin değerlerini kapsamaktadır. Değişkenlere ait veriler Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) kullanılarak elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle serilerin hangi düzeyde durağan olduklarının belirlenmesi amacıyla Dickey ve Fuller (1979 ve 1981) tarafından geliştirilen ADF (Augmented Dickey-Fuller) birim kök testinden yararlanılmıştır. Bu test kapsamında zaman serisinin uzun dönemde sahip olduğu değerlerin bir önceki dönemde aldığı değerle ilişkisi araştırılmaktadır. Bunun için seri değerinin Y_t ile Y_{t-1} arasındaki ilişkisi birinci dereceden otoregresif AR(1) model ile analiz edilmektedir (Tarı, 2019: 387-388).

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

Bu regresyonda yer alan “ ρ ” değerine göre Y_t serisinin durağan olup olmadığına karar verilmektedir. Ancak (1) denkleminde hata teriminde genellikle otokorelasyon problemi yaşandığı için ulaşılan sonuca pek güvenilmez. Otokorelasyon probleminin ortadan kaldırılması için denklemin (1) dönüştürülerek denklemin (2) haline getirilmektedir. Bu yeni denklemin üzerinden uygulanan analiz “Genişletilmiş Dickey-Fuller” (Augmented Dickey-Fuller) testi olarak isimlendirilmiştir.

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \beta_1 Y_{t-1} + \beta_2 \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Yukarıdaki denklemin (2) çerçevesinde verilerin durağanlığı sınanırken temel hipotez ($H_0: \beta_1 = 0$) seri birim kök içermektedir yani durağan değildir şeklindeyken alternatif hipotez ($H_1: \beta_1 < 1$) seri birim kök içermemektedir yani durağandır biçiminde ifade edilmektedir. Ayrıca serinin durağan olup olmadığına β katsayısının hesaplanan t istatistik değeri ile McKinnon tablo değeri karşılaştırılarak karar verilir. Eğer hesaplanan t istatistiği McKinnon tablo değerinden büyükse temel hipotezi reddedilir aksi durumda ise kabul edilir. Seri düzey değerinde durağan değilse serinin farkı alınarak durağan hale gelene kadar seriler üzerinde durağanlık testi tekrarlanır.

Araştırmamızda değişkenler arasındaki uzun dönem etkileşimi ise Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990) tarafından geliştirilen yöntem ile incelenmiştir. Birim kök içeren zaman serilerinin arasındaki uzun dönemli ilişkisinin test edilmesinde kullanılan bu yöntem genel hatları ile aşağıda denklemin (3) yardımı ile açıklanabilir (Tarı, 2019: 427-429).

$$X_t = \Pi_1 X_{t-1} + \dots + \Pi_k X_{t-k} + \varepsilon_t \quad (3)$$

Yukarıdaki denkleminde X_t ; n adet içsel değişken vektörünü göstermek üzere k gecikme için sınırlandırılmamış bir vektör otoregresif (VAR) modelini göstermektedir. Bu denkleminde “ Π ” katsayıları ifade eden ($n \times n$) boyutlu matris ε_t ise sıfır ortalamalı hataları göstermektedir. Gecikmeli değerlerin ve durağan olmayan X_t vektörünün birinci derece farkı alındıktan sonra denklemin (3) aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$\Delta X_t = \Gamma_1 \Delta X_{t-1} + \dots + \Gamma_{k-1} \Delta X_{t-1+k-1} + \Pi X_{t-k} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Buradaki Π matrisinin rankı eşbütünleşme vektörlerinin sayısını verir. Rank (Π) = 0 ise, seriler arasında uzun dönem bir ilişkiden söz edilemez. Rank (Π) = 1 ise, seriler arasında tek bir uzun dönem ilişkisinin mevcut olduğunu ifade eder. Rank (Π) > 1 ise, seriler arasında birden fazla eşbütünleşme ilişkisi var demektir. Seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkileri, aşağıda belirlenen denklemler yardımı ile İz Test İstatistiği (Trace Test Statistic) ve Maksimum Özdeğer Test İstatistiği (Maximum Eigenvalue Test Statistic) çerçevesinde analiz edilir.

$$\Lambda_{iz}(r) = -T \sum_{n^i=r+1}^n \ln(1 - \lambda_i) \quad (5)$$

$$\lambda_{\max}(r, r+1) = -T \ln(1 - \lambda r + 1) \quad (6)$$

Eşitliklerde r , eşbütünleşme vektör sayısını, λ_i tahmin edilen Π matrisinden elde edilen karakteristik değerlerinin köklerini, T ise kullanılabilir gözlem sayısını göstermektedir. İz testi istatistikinde matris rankının r' ye eşit ya da r' den küçük olduğunu ifade eden H_0 hipotezi test edilir. Maksimum Özdeğer Test istatistikinde ise eşbütünleşme vektörünün r olduğunu ifade eden H_0 hipotezi, $r+1$ olduğunu ifade eden alternatif hipoteze karşı test edilir. Hesaplanan iz ve max özdeğer istatistik değerleri, tablo kritik değerleri aşıyorsa eşbütünleşme vektörlerinin sayısı belirlenmiş olur.

Çalışmada son olarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi, değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin tespit edilmesi üzerine, Granger (1988) tarafından önerildiği şekilde hata düzeltme (VECM) modeli ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre geliştirilen nedensellik testinde kullanılacak modeller hata düzeltme terimini de içerecek şekilde aşağıdaki denklemlerde belirlenmektedir (Love ve Chandra, 2005: 136).

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \alpha_0 \Delta X_t + \sum_{i=1}^m \alpha_i \Delta X_{t-i} + \sum_{k=1}^m \beta_k \Delta Y_{t-k} + \lambda_1 ECT_{t-1} + u_t \quad (7)$$

$$\Delta X_t = \varphi_0 + \delta_0 \Delta Y_t + \sum_{i=1}^m \varphi_i \Delta X_{t-i} + \sum_{k=1}^m \delta_k \Delta Y_{t-k} + \lambda_2 ECT_{t-1} + v_t \quad (8)$$

Burada bağımsız değişkenlerin gecikme değerleri kısa dönemli nedensellik ilişkilerini ortaya koymaktadır. Kısa dönemde Granger nedensellik testleri çerçevesinde eşitliklerdeki α ve δ katsayılarının grup olarak anlamlı olup olmadıkları Wald testinden elde edilen değerler ile sınımlanmaktadır. Burada “değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur” temel hipotezine karşı “değişkenler arasında nedensellik ilişkisi vardır” alternatif hipotezi test edilir. Hata düzeltme teriminin (ECT) katsayıları olan λ_1 ve λ_2 modeldeki X ve Y değişkenlerinin uzun dönemde denge ilişkisine geri dönme hızını gösteren parametrelerdir. Burada hata düzeltme teriminin katsayısının birden küçük olması yanında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir.

4. Ampirik Sonuçlar

Çalışmada kullanılan cari açık (CA) ve milli gelir (MG) serilerine ait Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir. Sonuçlar serilerin düzey seviyesinde durağan olmadığını ya da birim kök içerdiğini ortaya koymaktadır. Serilerin birinci farkı alındığında ise durağanlaştıkları görülmektedir. Böylece her iki değişkenin de birinci farklarında birim kökten arındırıldığına dolayısı ile durağan I(1) olduklarına karar verilmiştir.

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzey		Birinci Fark		Karar
	Sabit	Sabit & Trend	Sabit	Sabit & Trend	
CA	-2.3431 (0.1621)	-2.0464 (0.5647)	-4.9820 (0.0001)*	-5.1178 (0.0005)*	I(1)
MG	-2.4641 (0.1291)	-1.2844 (0.8826)	-4.1014 (0.0019)*	-5.5929 (0.0001)*	I(1)

Not: Parantez içerisindeki veriler olasılık değerlerini ve * işareti %1 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Birim kök test sonuçlarına göre değişkenlerin birinci dereceden durağan olmaları söz konusu değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisi Johansen Eşbütünleşme Testi ile araştırmamıza imkân vermektedir. Cari açık ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin ortaya konması amacı ile gerçekleştirilen Johansen eşbütünleşme testi sonuçları Tablo-2’de sunulmuştur. Hem Trace hem de Max-Eigen istatistik değerleri %5 anlamlılık düzeyindeki kritik değerlerden yüksektir. Bu nedenle, değişkenler arasında hiçbir eşbütünleşme ilişkisi olmadığını iddia eden, sıfır hipotezi ret edilmektedir. Böylece, ampirik bulgular Türkiye’de cari işlemler hesabındaki açıklar ile milli gelir seviyesi arasında uzun dönemde bir etkileşim olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Koentegre Vektör Sayısı	Trace Statistic	Kritik Değer (%5)	Max-Eigen Statistic	Kritik Değer (%5)
Yok, (r=0) *	22.47982	15.49471	18.69733	14.26460
En fazla 1, (r≤1)	3.782491	3.841466	3.782491	3.841466

Not: Gecikme uzunluğu LR ve AIC’a göre 7 olarak belirlenmiştir.

Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi belirlendikten sonra nedensellik ilişkisi hata düzeltme modeline (Vector Error Correction Model-VECM) dayalı olarak Granger nedensellik testi ile araştırılmıştır. Granger nedensellik testi sonuçları Tablo-3’de sunulmuştur. Nedensellik testinde hesaplanan olasılık değerleri milli gelir ile cari işlemler açığı arasında çift taraflı bir nedensellik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye’de milli gelir arttıkça ithalat kanalı ile cari dengenin bozulduğunu ve aynı zamanda cari işlemler hesabında oluşan açıkların da milli geliri etkilediğini göstermektedir.

Tablo 3. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Sıfır Hipotezi	X ² Test Değeri	Olasılık	Karar
MG, CA’nın Granger nedeni değildir	76.0900	0.0000	Ret
CA, MG’nin Granger nedeni değildir	76.2962	0.0000	Ret

Not: Gecikme uzunluğu LR, AIC, HQ’ya göre 6 seçilmiştir. Elde edilen hata düzeltme terimi katsayı değeri (ECT) negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

5. Sonuç

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinde toplam kaynak kullanımını üretim miktarından yüksek olduğundan cari

işlemler hesabında açık oluşmaktadır. Bu durum ekonomide önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Cari işlemler hesabındaki açıklar en başta ekonominin dış bağımlılığını dolayısı ile dış şoklara karşı kırılganlığını artırmaktadır. Bunun için özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir büyüme amacına ulaşmak oldukça güçleşmektedir. Böylece, cari işlemler hesabında oluşan açıkların dinamiklerini belirleyerek buna uygun politikaların uygulanması sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmak için büyük bir öneme sahiptir.

Türkiye, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, genel olarak cari işlemler hesabında açık veren bir ekonomiye sahiptir. Bu yüzden Türkiye’de cari işlemler hesabındaki açıklar ile milli gelir seviyesi arasındaki dinamiklerin belirlenerek buna göre ekonomi politikalarının tasarlanması büyük önem taşımaktadır. Buradan hareketle çalışmamızda Türkiye’deki milli gelir seviyesi ile cari işlemler hesabındaki açıklar arasındaki etkileşim araştırılmıştır. Bunun için 2003 ile 2019 yılları arasındaki çeyrek dönemlik veriler Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Ekonometrik sonuçlar milli gelir ile cari işlemler hesabındaki açık arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, bir yandan Keynesyen ithalat fonksiyonunun öngördüğü şekilde milli gelirdeki artışlar cari işlemler hesabındaki açıkları büyütmektedir. Öte yandan ise, üretim yapısının ithalat girdiye bağımlılığı nedeni ile üretim süreci için daha çok girdi ithal edilmesi bir yandan cari işlemler hesabındaki açığı genişlerken diğer yandan ekonomik büyümeyi artırmaktadır.

Yukarıda belirlendiği şekilde cari açık ile milli gelir arasında çift yönlü bir ilişkinin tespit edilmesi Türkiye’de politika yapımcılar için çok önemli çıkarımlar yapılmasına imkân vermektedir. Buna göre Türkiye’de sürdürülebilir büyüme hedefine ulaşmak için oldukça kapsamlı bir politika tasarımı sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Yaygın bir şekilde dile getirildiği gibi, Türkiye’de cari işlemler hesabında yaşanan açıklar basit bir biçimde iç tasarruflardan daha çok yabancı kaynakların kullanılması ile açıklanamaz. Dolayısı ile sadece yabancı kaynak kullanımının kısıtlanmasına yönelik uygulamalar cari açık sorununun çözümü için yeterli değildir. Çünkü bu durum özel kesim yatırımlarının ihtiyaç duyduğu girdi ithalatının kısılmasına dolayısı ile ekonomik daralmaya yol açar. Böylece ithalat miktarını kısıtı uygulamalar, sürekli bir biçimde büyüme ihtiyacında olan Türkiye için, cari dengeye ulaşmak için tercih edilebilecek bir politika seçeneği olamaz. Burada asıl sorun Türkiye’de yatırım ve üretim sürecinin ithal girdiye aşırı bir biçimde bağımlı olmasıdır. Bunun için cari işlemler hesabındaki açıkları kapatmak için üretim girdisi ithalatını ikame edecek şekilde ekonomide yeni sektörlerin gelişimini sağlayacak politikaların uygulanmasına ağırlık verilmelidir. Başka bir ifade ile Türkiye’de cari işlemler hesabındaki açıkları

kapatmak ve sağlıklı bir büyüme stratejisi oluşturmak için yurt içinde girdi ithalatını ikame edecek yeni sektörlerin geliştirilmesine büyük bir ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Acet, H., & Ashurov, E. (2020). Relationship between Current Account Balance and Economic Growth: Example of the Republic of Tacikistan. *Journal of Academic Value Studies*, 6 (3), 266-279.
- Akbaş, Y. E., & Lebe, F., & Uluyol, O. (2014). Analysing the Relationship among the GDP-Current Account Deficit and Short Term Capital Flows: The Case of Emerging Markets. *Yönetim ve Ekonomi*, 21 (2), 293-303.
- Akbay, O. S. (2011). Trade-Growth Nexus: Turkish Case. *EuroEconomica*, 2, 108-113.
- Arslan, İ., Uğur, A. A., & Dineri, E. (2017). Relationship between Current Account Deficit and Economic Growth in OECD Countries: 1980-2014. *Journal of Economics Business and Political Researches*, 2 (3), 56-68.
- Baş, G., & Kara, M. (2020). The Effects of Macroeconomic Factors on Current Account Deficit: A Time Series Analysis for Turkey. *International Journal of Social Science Research*, 9 (1), 36-47.
- Bosnjak, M. (2019). Determinants of Current Account in Cases of Serbia and Romania: Time-Varying Parameters Approach. *South East European Journal of Economics and Business*, 14 (1), 21-33.
- Çak, M. (2013). *Türkiye’de Cari Açık*. Beşir Kitabevi: İstanbul
- Dickey, D.A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Journal of the American Statistical Association*, 74 (336), 427-431.
- Dickey, D.A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Econometrica*, 49, 1057-72.
- Eğilmez, M., & Kumcu, E. (2010). *Ekonomi Politikası Teori ve Uygulama*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gacener, A., & Saygılı, A.F. (2014). Türkiye’de Cari Açığın Belirleyicilerinin Ampirik Analizi, *Sosyoekonomi*, (1), 87-104.
- Granger, C.W.J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and CrossSpectral Methods, *Econometrica*, 37 (3), 424-438.
- Hepaktan, E., & Çınar, S. (2012). Economic Growth – Current Account Balance Relationship in OECD

- Countries: Analysis of Panel Data. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 12 (1), 43-58.
- Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors, *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12 (2-3), 231- 254.
- Johansen, S., & Juselius, K. (1990). Maksimum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration-with Applications to The Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52 (2), 169–210.
- Kandemir, K. (2015). *Cari Açık Üzerinde Ekonomik Büyümenin Etkisi: Türkiye Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Kurt, S., & Berber, M. (2008). Türkiye’de Dışa Açıklık ve Ekonomik Büyüme. *Karadeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 22 (2), 57-80.
- Laksono, R. R., & Saudi, M. H. M. (2020). Analysis of the Factors Affecting Trade Balance in Indonesia. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24 (2), 3113-3120.
- Love, J., & Chandra, R. (2005). Testing Export-led Growth in South Asia. *Journal of Economic Studies*, 32(2), 132-145.
- Mercan, M. (2015). Türkiye’de Ticari Dışa Açıklığın Cari Açık Üzerindeki Etkisi: Ekonometrik bir Analiz. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(1), 1-24.
- Songur, M., & Yaman, D. (2013). Gelişmekte olan Ülkelerde Cari İşlemler Dengesi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Panel Veri Analizi. *Maliye Dergisi*, 164, 220-232.
- Şit, M., & Alancıoğlu, E. (2016). Türkiye’de Cari İşlemler Dengesi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: VAR Analizi. *ASSAM International Refereed Journal*, 5, 5-23.
- Tarı, R. (2019). *Ekonometri*. İstanbul: Umuttepe Yayınları
- Teletar, O. M., & Terzi, H. (2009). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 119-134.
- Uçak, S. (2017). Cari Denge ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(15), 107-140.
- Yalçınkaya, Ö., & Temelli, F. (2014). The Relationship between Economic Growth and Current Account Balance: The BRICS and MINT (1992-2013). Suleyman Demirel University, *Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 19 (4), 201-224.
- Yanar, R., & Kerimoğlu, G. (2011). Türkiye’de Enerji Tüketimi, Ekonomik Büyüme ve Cari Açık İlişkisi, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 191-201.
- Yılmaz, Ö., & Akıncı, M. (2011). İktisadi Büyüme ile Cari İşlemler Bilançosu Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 363-377.
- Yousif, F. M. K., & Musa, A. M. A (2017). The Determinants Factors of Balance of Payments: An Investigation from Sudan through the Period 1980-2016. *American Scientific Research Journal for Engineering, Technology and Sciences*, 38 (1), 265-282.
- Yüksek, S. (2016). Türkiye’de Cari İşlemler Açığının Belirleyicileri: MARS Yöntemi ile Bir İnceleme. *Bankacılar Dergisi*, 96, 102-121.
- Zanghieri, P. (2004). Current Accounts Dynamics in New EU Members: Sustainability and Policy Issues, CEPII Working Paper, No: 07.
- Züngün, D. (2016). Longing for Economic Growth without Current Account Deficit: Chinese Model. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3927-3938.

Extended Summary

Purpose

In many of the developing countries, it is observed that significant deficits in current accounts have emerged with the economic growth process. There is no consensus in the literature regarding the direction of the causal relationship between the current account deficit and economic growth. However, it is not possible to implement a sustainable growth policy in developing countries without fully revealing the causal relationship between current account deficit and economic growth. Turkey, like other developing countries, generally has an economy with a deficit in the current account. Therefore, it is of great importance to determine the dynamics between the current account deficits and the level of national income in Turkey. From this point of view, our study examined the causality relationship between the current account deficit and economic growth in Turkey. Thus, it is aimed to shed light on the discussions in the relevant literature, by transferring the experience of Turkey and contributing to the effective design of sustainable growth policies in Turkey.

Literature Review

The causality relationship between the current account deficit and the level of national income in developing countries is a highly debated issue in the literature. Some economists determined that the imbalance in the current account is caused by the changes in the level of national income (Yalçınkaya and Temelli, 2014; Mercan, 2015; Yüksel, 2016; Yousif and Musa, 2017; Okul, 2017; Bosnian, 2019; Laksona and Saudi, 2020; Acet and Ashuroy, 2020; Head and Kara, 2020). These findings confirm the view of the Keynesian import function, which establishes a relationship between national income and imports. Increasing income, especially in developing countries due to the high tendency to import, encourages the import of consumer goods and services and causes an imbalance in the current account. On the other hand, some studies in the literature also determine the bidirectional causality relationship between national income and current account deficit (Akbaý, 2011; Songur and Yaman, 2013; Akbaý et al. 2014; Kandemir, 2015; Şit and Alancioglu, 2016; Züngün., 2016; Arslan et al., 2017). In this case, since production in developing countries is dependent on imported inputs, the tendency of entrepreneurs to invest more, while disrupting the current account balance through the import of investment and intermediate goods, also causes economic growth.

Design/methodology/approach

To determine the causality relationship between current account deficit and economic growth in Turkey, quarterly data between 2003 and 2019 were analysed using Johansen

Cointegration and Granger Causality Tests. The current account deficit variable is taken from the balance of payments statistics. Gross Domestic Product data includes only the values of goods and services produced by economic units within the borders of the country, regardless of their nationality. The data of the variables were obtained by using the Central Bank Electronic Data Distribution System (EVDS). After the long-term interaction between the variables was determined by the Johansen cointegration test, the causality relationship was investigated with the Granger causality test based on the vector error correction model (VECM).

Findings

The findings obtained from the Turkish experience are compatible with the results of the research in the literature claiming that there is a bidirectional relationship between the current account deficit and growth. The findings also show that there are significant risks in terms of achieving the sustainable growth target in Turkey. Empirical findings point to an important vicious circle between economic growth and the current account deficit in Turkey, which may result in a crisis. Thus, to achieve the sustainable growth target in Turkey, quite comprehensive policies are needed. In this framework, there is a need to design policies that will eliminate the causal relations from the national income to the current account deficit and from the current account deficit to the national income. Accordingly, as it has been widely expressed, the deficits in the current account in Turkey cannot be explained by using more foreign goods and services than those produced in the country. Therefore, practices aimed at restricting the use of imported consumer goods and services are not sufficient to solve the current account deficit problem. The main problem here is that the investment and production process that provides growth is excessively dependent on the imported production input that causes the current account deficit. Therefore, to close the deficits in the current account, emphasis should be placed on the implementation of policies that will ensure the development of new sectors in the economy, substituting production input imports.